

Аннотація

В статье анализируются некоторые аспекты социализации и социальной ситуации развития подростков из неблагополучной среды. Выделены факторы формирующие асоциальное поведение, употребление алкоголя, наркотиков, токсических веществ.

Виходцева О.А.

**СТИМУЛЮВАННЯ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ
ПРИ ОПРАЦЮВАННІ НИМИ ДРУКОВАНИХ ДЖЕРЕЛ**

Інформаційне суспільство вимагає нових ідей, нових знань, нових способів прискореного отримання та постійного оновлення знань, потребує формування нового мислення та засвоєння певних моральних та поведінкових норм. Відповідно до нових вимог суспільства метою освіти стає формування у студентів соціально значущих рис, пов'язаних із соціально-комунікативними, інформаційними та іноваційно-технологічними можливостями майбутніх фахівців, їх здатністю адаптуватись до різноманітних ситуацій, самостійно набувати нові знання та використовувати їх на практиці, критично мислити, грамотно працювати з інформацією, брати на себе відповідальність за свої вчинки, мати необхідний рівень соціально-психологічної компетенції, ефективно взаємодіяти та спілкуватися з іншими людьми.

Підготовка майбутнього педагога передбачає врахування специфіки професії вчителя – на уроці треба так викласти навчальний матеріал, щоб учні його зрозуміли та засвоїли. Тому при вивченні навчального предмета студенту необхідно враховувати методичний, дидактичний та психолого-педагогічний аспекти наступного викладання матеріалу в школі.

На засвоєння текстового навчального матеріалу (підручників, статей) впливають пізнавальні інтереси студента, мотивація учіння, рівень сформованості операцій інформаційно-пізнавального та смислового опрацювання тексту, що пов'язано з орієнтацією на мнемічне чи смислове вивчення матеріалу. Повному та глибокому засвоєнню інформації сприяють активне включення студента в пізнавальний процес, скорочення репродуктивних форм роботи з матеріалом, забезпечення вільного доступу до необхідної інформації, посилення практичної спрямованості змісту навчальної дисципліни.

Провідними навчальними завданнями, які забезпечують формування основних прийомів опрацювання текстової інформації, слід вважати виділення концепту тексту, побудову смислової структури текстового повідомлення, резюмування та конспектування тексту, відповіді на запитання, розв'язання задач та встановлення діалогічної взаємодії з текстом.

В процесі розв'язання перерахованих вище завдань студенти оволодівають основними прийомами інформаційно-пізнавального та смислового читання, які передбачають сформовані вміння когнітивно опрацювати інформацію, проводити діалогічну взаємодію з текстом, фіксувати результати читання та породжувати власні тексти, що виступають відображенням результату взаємодії з вихідним повідомленням.

Складання плану та схеми тексту передбачає, в першу чергу, структурування інформації. При орієнтуванні на смислову структуру тексту студенти прагнуть повніше та глибше зрозуміти матеріал, намагаються переструктурувати текстову інформацію, а це призводить до складання пізнавальних планів та схем. Спрямованість на опрацювання поверхового шару інформації виливається в складання мнемічних планів та схем, які допомагають досить точно та повно відтворити зміст тексту, але не передбачають переструктурування інформації з метою її більш глибокого розуміння, а отже, і більш ефективного засвоєння. Аналіз складеного плану дозволяє дослідити особливості структурування та переструктурування текстової інформації, а також вказує на сформованість у реципієнта операцій стиснення та семантичного зважування інформації, що є складовими операції переструктурування [2], [3], [4].

Такий вид роботи, як визначення ключових слів повідомлення, сприяє формуванню у студентів вміння виділяти в тексті головне, істотне, допомагає їм структурувати текст та семантично зважувати інформацію. Ключові слова та словосполучення являють собою найістотніші для розкриття теми слова та словосполучення, які часто повторюються в текстовому повідомленні. Уміння їх визначити дозволяє швидко зорієнтуватися в тексті, відшукати та узагальнити необхідну інформацію. Правильно визначивши ключові слова тексту, які по суті є "смісловими віхами" повідомлення, студент без утруднень може визначити концепт повідомлення, об'єднавши виділені слова в речення, яке буде слугувати відображенням смислової структури повідомлення. Неправильне виділення ключових слів є свідченням нерозуміння опрацьованого матеріалу.

Краще осягнути смисл тексту допомагає формулювання основної думки повідомлення. При виконанні цього виду роботи студенти можуть користуватися диференційним алгоритмом читання, який дозволяє швидко визначити концепт тексту. При розумінні основної думки повідомлення студенти проникають в смислову структуру тексту, а це допомагає більш повно та глибоко осмислити матеріал. Формулювання основної думки повідомлення сприяє кращому запам'ятовуванню інформації та дозволяє визначити, наскільки правильно, повно, глибоко та адекватно читач зрозумів текст. Неправильне визначення концепту повідомлення вказує на викривлене розуміння матеріалу. Якщо студент дає неповне, нечітке формулювання основної думки тексту, це сигналізує про неглибоке розуміння тексту.

Використання такого виду роботи з текстом, як відповіді на запитання, допомагає проконтролювати рівень засвоєння матеріалу. Різні види запитань (закриті, відкриті) спрямовуються на висвітлення як поверхової, так і смислової структури тексту. Викладач має змогу скеровувати запитання, програмуючи як просте відтворення вивченого матеріалу, так і діалогічну взаємодію з текстом. При відповіді на запитання студент може орієнтуватись на послідовність викладення матеріалу в тексті, а може переструктурувати інформацію, що свідчить про включення нових знань в систему набутого досвіду. Іноді текст не містить прямої відповіді на поставлене запитання, тоді студенту треба проаналізувати матеріал, співвіднести його з вже набутими знаннями, щоб відшукати відповідь. Для створення ситуації діалогічної взаємодії з текстом запитання повинно передбачати, наприклад, можливість співставлення смислових позицій автора тексту та читача. Тоді відповідь студента буде вбирати апеляції до автора, погодження або непогодження з його точкою зору, його аргументацією, емоційне реагування на текст, коментарі [1], [3].

Ще одним видом роботи, який допомагає кращому закріпленню навчального матеріалу, являється розв'язання завдань. Розв'язання завдань є одним з видів актуалізації опрацьованої інформації. Уміння використати вивчений матеріал в навчальній діяльності слугує показником повного та глибокого засвоєння знань. Різні види завдань з психології (проблемні, діагностичні, прикладні; інтерполяційні та екстраполяційні) допомагають студентам підготуватися до практичної діяльності педагога та сприяють розвитку їх творчого мислення. Змістом проблемних завдань є питання теорії та методології психології. Прикладні завдання спрямовані на навчання студентів психологічного аналізу педагогічних ситуацій. При розв'язанні діагностичних завдань розглядаються закономірності становлення і функціонування різних психічних явищ. Інтерполяційні завдання потребують використання набутих знань, вони містять вже відому інформацію, аналіз якої допомагає вибрати правильний шлях розв'язання. Розв'язання екстраполяційних завдань передбачає необхідність виходу за межі відомої інформації та використання додаткового матеріалу.

Стимулюючи пізнавальну діяльність студентів, ми рекомендуємо їм при підготовці до практичних та семінарських занять користуватися не тільки підручником та конспектом лекцій, а й опрацьовувати словники, хрестоматії, наукові статті з психології. Самостійна робота студентів передбачає, зокрема, написання рефератів та підготовку доповідей з наступним їх обговоренням. Такі види роботи стимулюють мисленнєву діяльність студентів, сприяють розвитку пізнавальних інтересів та підвищенню загального культурного рівня, допомагають формуванню уміння виступати перед аудиторією, аргументовано викладати та відстоювати свою точку зору, сприяють формуванню професійної спрямованості.

Виділення головної думки текстового повідомлення, написання тез, конспектів, анотацій та резюме, складання планів тексту привчають студентів структурувати

матеріал, узагальнювати його; відповіді на запитання та розв'язання задач з психології дозволяють актуалізувати навчальний матеріал; обговорення проблемних питань та постановка запитань до тексту допомагають переструктурувати матеріал, проводити діалогічну взаємодію з текстом. Перераховані вище види роботи з текстовим повідомленням забезпечують формування основних прийомів опрацювання текстової інформації, що позитивно впливає на процес засвоєння знань та формування професійної спрямованості майбутніх педагогів.

Використана література:

1. Боговарова Е.И. Как самостоятельно овладеть приемами активного рационального чтения. Методические рекомендации для студентов пед. институтов, учащихся пед. училищ и классов. – К.: КГПИ, 1990. – 53 с.
2. Хомуленко Т.Б. Развитие высших форм памяти: Дис... докт. психол. наук: 19.00.07.- Харків, 1998.- 380 с.
3. Чепелева Н.В. Психология чтения учебной и научной литературы в системе профессиональной подготовки студентов: Дисс... докт. психол. наук: 19.00.07. – К., 1992. – 368 с.
4. Чепелева Н.В. Психология чтения текста студентами вузів. – К.: Либідь, 1990. – 96 с.

Аннотація

В статье рассматриваются вопросы усвоения текстового материала студентами и стимулирования познавательной деятельности студентов при изучении ими учебников и научных статей по психологии. Отмечается, что основными учебными заданиями, которые обеспечивают формирование основных приемов обработки текстовой информации, являются выделение концепта текста, построение смысловой структуры текстового сообщения, резюмирование и конспектирование текста, ответы на вопросы, решение задач и диалогическое взаимодействие с текстом.

Горбач-Кудря І.А.

ДОСЛІДЖЕННЯ СТАТЕВОРОЛЬОВОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ В ЮНАЦЬКОМУ ВІЦІ

Вивчення статевої ролі людини привертає увагу чималій кількості українських дослідників власною актуальністю, малодосліджуваністю за часів радянської науки та наявністю “білих плям” у сфері практичної діагностики і корекції. Попри теоретизування над поняттями маскуліність, фемінінність, андрогінність та вагання з приводу включення до цих трьох груп ще однієї – невизначеної, або психологічно недиференційованої, статевої ролі ідентичності (Т. Говорун, О. Кікінеджи, 1999; О. С. Кочарян, 1997; Г. Крайг, 2001; А. Піз та Б. Піз, 2000; В. Г. Романова, 2002) – досі обминається питання про створення рекомендаційного базису відповідних психодіагностичних методик. Запропонована О. С. Кочаряном модель параметричного опису статевої ролі шкал [2] залишається непоміченою, хоча б могла внести систематизацію до цієї проблеми. Однак на заваді стають власне обмежені відомості про психодіагностичні методики,